

**TÜRKİYE’DEN ALMANYA’YA ÖĞRENİM İÇİN GİDEN EĞİTİMCİLER
VE BUNLARIN DÖNÜŞLERİNDE YAYIMLADIKLARI
BAZI ESERLER**

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Tanzimattan İkinci Meşrutiyete Kadar (1840 – 1908)

Türkiye ile Almanya arasındaki kültürel ilişkiler, Tanzimat döneminin başlarından itibaren başlamıştır. Türkiye’de ilk kez 1845 yılında, modern orta dereceli bir okul olarak Rüştîyeler açılmıştır. Yine bu tarihte, birer ilkokul olan “sıbyan mektepleri” de, “mahalle mektepleri” yerine, yeni bir düzenle kurulmaya başlanmıştır. Her iki okul da Ahmet Kemal Efendi’nin (sonraları paşa) “Mekâtib-i Umumiye Nazırlığı” (Okullar Genel Müdürlüğü) zamanında açılmıştır. “Sıbyan mektepleri”, yeni bir yönetmeliğe göre kuruluyordu. Bu yönetmeliğin programında, Elifba cüzü ve Amme cüzü yanında, Türkçe ahlâk risalesi, Türkçe Tecvid, İlmihal (Din Bilgisi) ve Türkçe sözcüklerin okutulup yazdırılması vardı.¹

Rüştîyelerde de, bu sırada, eski okullardan farklı olarak, bir kimseye yetecek kadar, “dört aritmetik işlemi ile hesap ve sayı sayma” öğretiliyordu. Bunlar, o zaman birer yenilik belirtisi idi. Bu zamanda Rüştîyeler, henüz orta dereceli bir okul olmak kimliği kazanmamıştı. Buralarda tarih, coğrafya ve tabiat bilgisi derslerinin okutulması, bundan biraz daha sonradır.

1848 yılında Rüştîyelere öğretmen yetiştirmek üzere, Türkiye’de ilk kez öğretmen okulu açıldı. Bu tarihte, artık, hem Rüştîyelere, hem de öğretmen okuluna Riyaziyattan Fenn-i Hesap ve gerekli olacak kadar Geometri (Hendese) ve Ölçme Bilgisi dersleri ile Astronomi ve Coğrafya dersleri girmiştir.²

Bunların hepsi birer müsbet bilim dersidir. Türk eğitim sistemine bu derslerin girmesinde Almanya’daki eğitim örgütünden etkilenilmiştir. Bunda, o zamanki “Mekâtib-i Umumiye Nazırı” (Okullar Genel Müdürü) Kemal Efendi’nin büyük rolü olmuştur. Çünkü, o sırada, Kemal Efendi, okullar hakkında incelemelerde bulunmak üzere Avrupa’ya gitmiş ve bu arada Almanya’daki okulları da görmüştür.

Bu derslerin okul programlarına konmasından sonra, 1851’de kurulan “Encümen-i Daniş” (Danışma Komisyonu)’nun üyesi bulunan Hayrullah Efendi (Abdülhakhamid’in babası), Rüştîyeler için “Malûmat-ı Fenniye” adıyla Türkçeye bir kitap çevirmiştir. Bu kitap, o zaman, hem Rüştîyelerde, hem de öğretmen okulunda okutulmuştur.³

meslek kitabı yayımlandığı göz önünde bulundurulursa¹² bu yayınların Türkiye'nin eğitim bilimlerine olan katkıları kolayca anlaşılır.

Gazi Eğitim Enstitüsü, kuruluşundan itibaren, Fakülteye dönüştürüldüğü 1982 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı'nın bir danışma organı gibi görev yapmıştır. Bakanlığın uygulamaya koyduğu program ve yönetmelikler, Talim ve Terbiye Kurulundan önce, buranın öğretmenleri tarafından hazırlanmıştır. 1962'de İstanbul Eğitim Enstitüsünde Pedagoji Bölümü açılıncaya kadar Pedagoji bölümü bulunan tek eğitim kurumu olması, ona bu olanağı sağlamıştır. 1951 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığının yayımladığı "Öğretmen Meslek Kitapları" da bu bölüm öğretmenlerinin oluşturduğu komisyon tarafından incelenmiş ve yayımlanmıştır. Bu yolla 1981 yılına kadar 155 eser yayımlanmıştır. Ayrıca Bakanlığa bağlı Yaygın Eğitim Kurumu (Yay-Kur)'da 200'den fazla ders kitabı yayımlanmıştır. Bunların yazarlarının çoğu da Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmenleri ve mezunlarıdır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinin Eğitim Fakültelerinin Kurulmasına Olan Etkisi

Gazi Eğitim Enstitüsünün master ve doktora yapmış olan öğretmenleri, 1965'ten ve daha sonraki yıllardan itibaren Eğitim Fakülteleri kurulmaya başlayınca, bu kurumlara giderek, buraların öğretim elemanı olmuşlar ve buralarda öğretim çalışmalarını sürdürmüşlerdir: Dr. Selâhattin Ertürk, Dr. Feriha Baymur ve Dr. Kâmuran Çilenti Hacettepe Üniversitesine, Dr. Hasan Tan, Dr. Turhan Oğuzkan, Dr. Kemal Özinönü Orta Doğu Teknik Üniverisitesine; Dr. Mitat Enç, Dr. A. Ferhan Oğuzkan ve Dr. Fatma Varış vb. A. Ü. Eğitim Fakültesine geçmişlerdir.

SONUÇ:

Görüldüğü üzere Gazi Eğitim Enstitüsü, kurulduğu 1926-1927 öğretim yılından Üniversiteye devredildiği 1982 yılına kadar, eğitimimizin çeşitli yönlerine çeşitli etkilerde bulunmuştur. Bunları, birer cümle ile şöyle özetleyebiliriz.

1. Gazi Eğitim Enstitüsü, orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek üzere kurulan yeni (modern) bir okul olmasının yanı sıra, Cumhuriyet ilkelerini benimseyen, uygulayan ve yayan bir kurum olmuştur. Özellikle "kendi kendine yönetim" uygulamasını geniş ölçüde başlatmıştır. Zamanın gereksinimlerini karşılamıştır.
2. Okulun başlangıçtaki toplumsal ve öğretimle ilgili yaşantıları, daha sonraları da devam etmiş ve Türkiye'deki yatılı okullara ve özellikle Köy Enstitülerine örnek olmuştur.
3. Orta dereceli okulların çeşitli alanlardaki öğretmen gereksinimi ile ilköğretim müfettişi, halk eğitiminin ve rehberlik bürolarının eleman gereksinimlerini karşılamıştır. Cumhuriyetin ilk 25 yılında Türkiye'nin en önemli öğretmen yetiştirme kaynağı olmuştur.
4. Millî Eğitim Müdürlüklerinin ve Merkez örgütünün, eğitim bilimlerine sahip yönetici ve müfettiş gereksinimlerinin büyük bir kısmını karşılamıştır.
5. Pedagoji bölümü aracılığıyla, yurtda eğitim bilgisine sahip büyük bir öğretmen kitlesi yetişmiş ve bu elemanlar, ilkokul öğretmeni yetiştiren okulların "meslek dersleri" ni okumuşlar ve bu yolla çağdaş eğitim bilgilerinin, eser ve davranışlarıyla, ilkokullara ve oradan da ana-babalara ulaşmasını sağlamışlardır. Bu öğretmenler, öğretmen okullarının ders kitaplarını da yazmışlardır.
6. Ders ve staj uygulamaları yardımıyla çağdaş, laik ve bilimsel eğitimin yurt düzeyine yayılması sağlanmıştır.
7. Öğretmenlerinin yabancı dillerden çevirdiği ve yazdığı eserlerle Türkiye'de bir eğitim bilimleri kitaplığı oluşturulmuştur.
8. Dünyadaki eğitim ve öğretim akımlarını inceleyerek, onları, yurdumuzda kendi ulusal özelliklerimize uyarlamada öncü olmuştur. Ülkemizin eğitim sorunlarının tartışıldığı, ürünlerinin de yurda dağıldığı bir merkez olmuştur.

1886 – 1893 arasında Nazırlık (Bakanlık) yapan Münif Paşa da 1861 yılında “Sorulu – Cevaplı Eşya Dersleri” adlı bir kitabı Türkçeye çevirmiştir. Münif Paşa da öğreniminin bir kısmını Berlin’de yapmıştır.⁴

Bu eserlerin, zamanında, okullarımızda okutulan ilk bilimsel okul kitapları olduğu söylenebilir. Bu kitapları Millî Kütüphanede bulamadım. Münif Paşa, Berlin’de elçilik kâtibi iken Üniversitede felsefe, hukuk ve politika dersleri okumuştur. Bu eğitimci, Türkiye’de eğitim bilimlerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1862 yılında “Mecmua-i Fünun” adında ilk bilimsel dergiyi çıkarmıştır. Bu derginin 4. sayısında da “Çocuk Eğitiminin Önemi” konusunda bir yazı yazmıştır. Bu yazıya, Türkçe’de yayımlanmış ilk eğitim bilimi (Pedagoji) yazısı gözüyle bakılabilir.

İkinci Meşrutiyet Döneminde:

İkinci Meşrutiyet döneminde (1908 – 1920) Almanya ile kültürel ilişkilerin daha da arttığı görülmektedir. Bunda, Birinci Dünya Savaşı sırasında “müttefik” olmanın da etkisi vardır. İkinci Meşrutiyet döneminde eğitim örgütünü yeniden kurarken, bizden önce eğitim sistemini kurmuş olan ülkelerin deneyimlerinde de yararlanılmak istenmiştir. Bu nedenle, yabancı eğitim uzmanlarına Türk eğitim örgütü içinde yer verilmiştir. Bu yabancı uzmanlar, genellikle Alman idi. İçlerinde bir de Macar vardır. Bu uzmanlar, önce Darülfünun’da (üniversite’de) görevlendirilmişlerdi. Bunlardan Prof. Dr. Geheimrat Schmidt, Birinci Dünya Savaşı içinde “danışman” olarak Maarif Nezaretinde çalıştırılmıştır. Önce Darülfünunda çalışan bu profesöre, sonra, Nezarete danışmanlık kadrosu tahsis edilmiştir.⁵

İki ülke arasındaki bu olumlu ilişkinin yaşandığı dönemde, Avrupa’ya, özellikle Almanya’ya, öğrenim için öğrenci gönderilmiştir. Okullara ders araç ve gereçleri getirilmiştir.

1910 yılında Avrupa’ya her ilden iki idadi ya da lise mezunu öğrenci, öğrenim için, sınavla gönderilmiştir. Bunlardan biri de “Reform Pedagojisi” panelinde hakkında bir bildiri sunduğumuz Dr. Halil Fikret Kanad’dır. (Çağdaş Eğitim, 1998 Sayı: 245) Manastır ilinden gönderilmiştir. Aynı şekilde Cevat Dursunoğlu da Erzurum ilinden gönderilmiştir. O da Almanya’nın Yena Üniversitesinde felsefe öğrenimi görmüştür.⁶

Almanya’da öğrenci müfettişi olarak bulunduğu yıllarda, Cevat Dursunoğlu, ülkeden hem daha fazla öğrenci gönderilmesini savunmuş, hem de onlarla candan ilgilenerek, başarılı olmalarını sağlamıştır.⁷

1910 yılında, aynı şekilde, devlet eliyle Avrupa’ya gönderilenlerden biri de teknik öğretimin Türkiye’deki kurucusu sayılan Rüştü Uzel’dir. O da sınavla Bursa ilinden gönderilmiştir. Yalnız Rüştü Uzel, Almanya’ya değil, Fransa’ya gitmiştir. Yine 1910 yılında Avrupa’ya gönderilenler arasında Mustafa Rahmi Balaban vardır. O da İsviçre’de Jan Jak Rousseau Enstitüsünde öğrenim görmüş ve sonra, eğitimimize önemli katkılarda bulunmuştur.

Daha sonra da Balkan ve Birinci Dünya Savaşında subay ve erlerin çocukları da, önce öksüz yurtlarında (darüleytamlarda) bakıma alınmış ve sonra bunlardan bir kısmı Avrupa’ya öğrenime gönderilmiştir. Bunlardan biri Hüviyet Bekir Bek’tir. O, 1917’de Almanya’ya giderek, Breslav’da ilk ve orta okul öğretmeni yetiştiren bir okuldan mezun olmuştur.⁸

1915 yılında Alman Prof. G. Anschutz, deneylere dayalı bir psikoloji laboratuvarı kurmuştur. O zaman, yurt dışında eğitim gören Ali Haydar Taner de burada çalışmıştır. 1919 yılında da bu laboratuvarın başına Mustafa Şekip Tunç getirilmiştir.

İkinci Meşrutiyet döneminde Avrupa'ya eğitim alanında öğrenime gidenler arasında İbrahim Alâeddin Gövsa ile Sadrettin Celâl Antel de vardır. Bunlardan İ. Alâeddin Gösa İsviçreye, Sadrettin Celâl Antel de Fransa'ya gitmiştir.

İkinci Meşrutiyetten önce Sâtı Bey ile Muallim Cevdet Meşrutiyetin ilânından iki yıl sonra da İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Avrupaya gitmişler ve yeni eğitim kurumlarını görmüşlerdir. Özellikle İ. H. Baltacıoğlu'nun Fransa, İngiltere ve Almanya'daki okulları gördüğü anılarında yazılıdır.

1918 yılında da İstanbul öğretmen okulundan mezun olan öğrencilerden 20'si, pedagoji öğrenimi görmek üzere, Almanya'ya gönderilmiştir. Bunlar arasında, sonradan ünlü olan ve kitap yazan İsmail Hakkı Tonguç, Fuat Gündüzalp, Hayri Ardıç, Hıfzırrahman Raşit Öymen ve Profesör Ömer Tarmar vardır. Fakat, bunlar, 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'e asker çıkarması üzerine, öğrenimlerine devam edememişler ve öğrenci müfettişi Hamdullah Suphi Tanrıöver ile birlikte yurda dönmüşlerdir. Bir kısmı, daha sonra tekrar Almanya'ya gitme olanağı bulmuştur. (Bu grupta bulunanlarla ilgili bir fotoğraf Eğitim Hareketleri dergisininin 274-275. Sayısınının 10. Sayfasında yayımlanmıştır.)

Cumhuriyet Döneminde:

Cumhuriyet döneminde Avrupa'ya ve özellikle Almanya'ya çok sayıda öğrenci gönderilmiştir. Bunlardan Memduh Cevat Altar 1922'de Leipzig Eyalet Konservatuvarında Müzik ve Sanat Tarihi öğrenimi görmüştür. 1924'te Sadi Irmak, Berlin'de tıp öğrenimine başlamış 1930'da Türkiye'ye dönerek Gazi Eğitim Enstitüsüne öğretmen olmuştur. Halil Bedri Yönetken de 1928'de Çekoslovakya'ya giderek Prag Devlet Konservatuvarında Müzik Pedagojisi öğrenimi görmüş, dönüşte Ankara'daki Musiki Muallim Mektebinde ve Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik yapmıştır. Sayın Yalçın Soysal'ın Prof. Dr. Sadi Irmak'ın kendisinden dinlediğine göre, Atatürk, onlara öğrenime giderken şöyle demiş: "Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum; birer alev olarak döneceksiniz."

1926 tarihli İlkokul Programı yayımlandıktan ve ilkokullarda bu programa göre "Toplu Öğretim Sistemi" ne geçildikten sonra, bilgi, görgü ve deneyimlerini artırmak üzere, Viyana'ya dört öğretmen gönderilmiştir. Bunlar, A. Fuat Baymur, M. Rauf İnan, Fevzi Selen ve Muvaffak Uyanık'tır. Bunlara, Türk Eğitim Tarihinde "Viyanaacılar" denir.

Bu öğretmenler, 1931 yılında yurda döndükten sonra, önce öğretmen okullarında ve ilköğretim müfettişliklerinde görevlendirilmişlerdir. Öğrendiklerini, buralarda öğretmenlere hem öğrettiler, hem de kendileri uyguladılar. Bu deneyimlerini kitap haline getirdiler. Bu suretle, eğitim kitaplığımız epey zenginleşti. Özellikle, ilkokullarımızın çağdaş bir görünüm kazanmasında bu eğitimcilerimizin rolü büyük olmuştur.

Bu arada Tarihçi yetiştirilmek üzere Dr. Reşit Galip'in Millî Eğitim Bakanlığı zamanında yeni öğrenciler gönderilmiştir. Bunlardan Ekrem Akurgal Berlin'de devlet bursu ile arkeoloji, Sedat Alp de Leipzig ve Berlin Üniversitelerinde eski çağ tarihi Hititoloji, Sümeroloji ve Arkeoloji öğrenimi görmüştür. Dönüşlerinde Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde görev almışlar. Ordinaryüs Profesörlüğe kadar yükselerek değerli tarih eserleri yayımlamışlardır.

Kendi hesabına Almanya'ya öğrenime giden öğretmen ve öğrenciler de olmuştur. 1908'den önce Bulgaristan'dan Almanya'ya öğrenime giden Ali Haydar Taner bunlardandır. O, Meşrutiyet ilân edilince Türkiye'ye gelmiş Türk yurttaşlığına girmiştir. Yarıda kalan öğrenimini tamamlamak üzere

hükümetten burs almıştır. Mezuniyetten sonra çeşitli okullarda çalışmış ve nihayet, 1915 yılında, Darülfünunda "Tecrübî Pedagoji ve Tecrübî Psikoloji" dersleri veren Profesör Anschutz'un asistanı olmuştur.

Ali Haydar Taner, sonraları, eğitim sistemimizin çeşitli basamaklarında görev yapmış, uzun süre Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğinde bulunmuştur.

Bunlardan başka, Avrupa'ya, bu arada, Almanya ve Avusturya'ya giden öğrenci ve öğretmenler de vardır. Bunlar da meslekî eserler yazmışlar ya da çevirmişlerdir. 1929'da Edirne'de İlköğretim Müfettişi bulunan Kemal Kaya, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünü bitirdikten sonra, Almanya'ya giderek Frankfurt (Main) Yüksek Öğretmen Okulunu bitirmiştir.

Remzi Öncül de 1934'de Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünü bitirdikten sonra, 1937 yılında Almanya'da Bon Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirmiştir. Daha sonra da 1948'de ABD Kolombia Üniversitesinde Uygulamalı Ruhbilim dalında M.A. derecesi almıştır. Hem Almanca, hem de İngilizce çevirileri vardır. Remzi Öncül, son olarak, "Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü" adıyla iki ciltlik 2000 sayfaya yakın büyük bir eser yayımlamıştır.

Almanca'dan Türkçe'ye eser çeviren başka bir eğitimcimiz de Refik Durlu'dur. Kendi kişisel çabası ile Almanca öğrenmiştir. Pedagoji bölümünü bitirmiştir. O da mesleğimize değerli eserler kazandırmıştır.

M. Aziz (Aksülek) de 1930'lu yıllarda Viyana'ya giderek, oralardaki okullarda uygulanan "toplu öğretim" sistemini incelemiş ve 1931 yılında "Toplu Tedrisinin Esasları" adlı bir kitap yazmıştır.

Burada belirtilen hususların bir belgesi olarak, Almanya eğitimi ile ilgili Türkçe'de yayımlanan bazı kitapların kronolojik bir listesi ile Almanya ya da Avusturya'da okuyup eğitim ve öğretim ile ilgili kitap yazan ya da çeviren Türk eğitimcileri ve onların başlıca eserleri aşağıda sunulmuştur.

1930'lu yıllarda G.E.E. Resim İş bölümü kurulunca buranın mezunlarından bir kısmı Almanya'ya gönderilmiştir. Hayrullah Örs, Malik Aksel, İ. Hakkı Uludağ, M. Ali Akademi, Hakkı İzzet, Refik Epikman, Necdet Pençe vb. Daha sonra da Nevide Gökaydın, Hidayet Telli, Adnan Turani Avusturya'ya gönderilmiştir. Bunlar da Resim-İş ve sanat alanlarında eserler vermişlerdir.

Almanya Eğitimi İle İlgili Türkçe'de Yayımlanmış Bazı Kitaplar (Basıldıkları tarih sırası ile)

Mektebe Müteallik Letaif: Mehmet Tahir (1888)

Alman Jimnastikleri ve Jan: Selim Sırrı Tarcan (1913)

Alman Hayat-ı İrfanı: Muslihittin Âdil (1917)

Ruhiyata Müstenit Anamektepleri İlm-i Terbiyesi: Dr. Saim Ali Dilemre (Çeviri 1919)

Çocuk Ruhiyatı (Robert Gaup'tan çeviri): Mustafa Rahmi Balaban (1923)

Öksüzler Babası Pestalozzi (Çeviri): Mustafa Rahmi Balaban (1923)

Kumlarda Çocuk Oyunları (Çeviri): Ahmet Hilmi Yolaç (1928)

Ferdî Ruhiyat ve Terbiye: Eyüp Hamdi Akman ve Karl Hampel (1930)

Pedagoji (Meumann'dan çeviri): Osman Nuri Peremeci (1931)

İlk Mektep Çevrevesi İçinde İş Mektebi Tercübesi (Kerschensteiner'den çeviri): Mansur Tekin (1932)

Ferdî Ruhîyat Konferansları: Eyüp Hamdi Akman (1933)

Milletler Psikolojisi Esasları (Wundt'dan çeviri): Ziya Dalat (1934)

Mektepte Psikanaliz (Hans Zulliger'den çeviri): Hüsnü (1934)

Bir Anneye Mektuplar (Wilhelm Stekel'den çeviri) Şeref Erdoğan (1935)

Asrımızın Alman Pedagogları: Münir Raşit Öymen (1935)

Kültürde Reform, İş Okulu: Kemal Bedizci (1937)

Köy: Bir Eğitim Topluluğu Olması Bakımından. (Johan Fr Dietz'den): Mehmet Ali Akademi (1939)

Sosyal Bakımdan Ruhi İnkışaf: W. Peters (1938)

Öğretme Mektebi Dershanesinden Serbest Çalışmalı İşbirliğine (Martin Spielhagen'den çeviri): Refik Durlu (1939)

Çocuk ve Genç Ruh: Ziya Dalat (1939 ve 1955)

Çocuk Patolojisinde Terbiye Hataları (Jozef Friedjung'dan) Dr. Şevket Sosyal (1940)

Bir Anneye Mektuplar (Wilhelm Stekel'den): Refik Durlu (1942)

Çocuğunuzu Fena Terbiye Ediyorsunuz. Yengeç Kitabı (Salzmann'dan çeviri): Cahit Gündoğdu (1942)

İnsanın Estetik Terbiyesi Üzerine Mektuplar (Schiller'den çeviri): Melâhat Özgü (1943)

Yaratıcı İş: Sait Yada (1944)

Ergenlik ve Delikanlılık Çağı: (W. Peters'den çeviri) Mümtaz Turhan (1944)

Çocuk ve Genç Terbiyesinin Yolları Yahut Pedagojinin Psikolojisi (Otto Tumlirz'den çeviri) Münir Raşit Öymen (1946)

Öğretimde Yeniye Doğru (Martin Spielhagen'den): Refik Durlu (1946)

İş Okulu Kavramı (Kerschensteiner'den) Fuat Gündüzalp (1947)

Yazı Sanatı: Sait Yada (1947)

Çocuğa ve Göze Göre Müzik: Fuat Koray (1948)

Açık Hava Eğitimi: Hilmi Yolaç (1949)

Yazı Nasıl Öğretilir? Sait Yada (1949)

Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi: E. Hirsch (1950)

Çocuk Psikiyatrisi: Eyüp Hamdi Akman (1951)

Terbiye İlminin Ana Meseleleri: Bedii Ziya Egemen (1951)

İç Salgı Bezleri ve Çocuk Psikiyatrisi: Eyüp Hamdi Akman (1952)

Köy Tecrübe Okulları (Franz Kade'den çeviri): Remzi Öncül (1952)

Büyük Terbiyecisi Kerschensteiner: Kâmil Seyhan (1946)

Pedagoji Enstitüsü Psikoloji ve Pedagoji Çalışmaları: Wilhelm Peters (1952)

Çetin Çocuklar (Hans Zulliger'den çeviri): Yunus Kâzım Köni (1953)

Ortaokulda Fizik Deneyleri (George Planer'den çeviri): Rauf Nasuhoğlu (1953)

Aktif Metot ve İş Prensipleri: Sait Yada (1954)

Bavyera İlkokulları Müfredat Programı (çeviri): Hulûsi Gökıy (1954)

Zihni İnkişafın Esasları (Koffka'dan): Suat Taylan (1954)

Lienhard ve Gertrud (Pestalozzi'den): Hakkı Rodop (1955)

Pedagojik Psikoloji Yahut Eğitim Ruhbilimi (Otto Tumlirz'den çeviri): Münir Reşit Öymen (1955)

Fizik ve Kimya Öğretimi, Alman Halk Okullarında (Karl Baumsann'dan çeviri): Hayrullah örs (1956)

Sağırılar Okullarında Ana Dili Öğretimi (Freunhaller'den çeviri): Muvaffak Uyanık (1956)

Terbiye Felsefesi: Bedii Ziya Egemen (1957)

Okul Bahçeleri (Almancadan çeviri): Nezihe ve Pertev Taner (1959)

Pestalozzi ve Devrim (Alfred Rufer'den çeviri): Tonguç, Gündüzalp, İnan (1962)

Öfkeli Gençlik: Muallâ Uzman (1963)

Bu eserlerin yazarları ya da çevirmenleri de çeşitli vesilelerle Almanya'da bulunmuşlar ya da Almanca öğrenmişlerdir.

Almanya ve Avusturya'da Okuyup Eğitim ve Öğretimle İlgili Birçok Kitap

Yazmış Ya da Çeviri Yapmış Bulunan Türk Eğitimcileri İle Onların Başlıca Eserleri

(1929 dan önce basılmış olan kitaplar eski harflidir)

Halil Fikret Kanad (1882 – 1974): Coğrafya Tedris Usulü (1927); Pestalozzi (1930); Muasır Terbiye Ülkeleri (1934); Pedagoji Tarihi (1930, 1948 ve 1963); Pedagoji (1937 ve 1951); Ailede Çocuk Terbiyesi (1942 ve 1947); Milliyet İdeali ve Topyekün Millî Terbiye (1942); İş Pedagojisi (Çeviri, 1944 ve 1947); Karakter Kavramı ve Karakter Terbiyesi (Çeviri, 1953); Terbiye Sosyolojisi (1958)

Fuat Baymur (1901–1974): Toplu Tedris Nazariyet ve Tatbikatı (1932 ve 1935); Hayatbilgisi Öğretimi (1937); İlk Okuma ve Yazma Öğretimi (1939 ve 1949); Yurt Araştırmaları (çeviri, 1941); Tarih Öğretimi (1941 ve 1949); Coğrafya Öğretimi (1948); Özel Öğretim Metodu Antolojisi (1954).

Rauf İnan (1905 – 1996): Birinci Sınıfta Çocuğa Göre Mektep (1932); Serbest Tahrir (çeviri, 1936 ve 1948); Hayat İçin ve Çocuğa Göre Hesap (1946 ve 1952); Çocuğa Göre Okulda Okuma ve Yazmaya Başlama Temrimleri (1950); Çocuğa Göre Okulda İlk Sınıf I (1952); Çocuğa Göre Okulda Eğitim ve Erdirim (1952); Çocuğa Göre Okulda Öğretim (1952); Çocuğa Göre Okulda İlk Sınıf II (1954); Çocuğa Göre Okulun Binası ve Eşyası (1955); Anayasalar ve Eğitim (1960).

Ali Haydar Taner (1883 – 1956): Tatbikat-ı Ruhiye Rehberi (1924); Millî Terbiye (1926); Hayatbilgisi: Hayvanlar I (1927); Çocuğun Bedenî Terbiyesi (çeviri, 1928); Psikoloji (1947); Telkin ve Eğitim (1950); Özel Öğretim Metotları (1952); Ruhbilim Çeşitleri (1953); Meşhur Ruhbilimciler (1954).

Fevzi Selen (1901 – 1981): Okullarda Yazı Dersleri (1939); Yazı Kılavuzu (1947) İndividual Psikoloji ve Terbiyesi Zor Çocuklar (1949); Eğitim Sohbetleri (1957); Öğretimde Gazeteden Faydalanma Tekniği (1959).

İsmail Hakkı Tonguç (1897 – 1960): Elishleri Rehberi (1927); Mürebbinin Ruhı ve Muallim Yetiştirme Meselesi (çeviri, 1931); İlk, Orta ve Muallim Mekteplerinde Resim, İş ve Sanat Terbiyesi

(1932); İş ve Meslek Terbiyesi (1933); Kerschensteiner (1933); Almanya Maarifi (1934); Köyde Eğitim (1935); Canlandırılacak Köy (1938); İş Eğitimi İlkelerine Göre Hazırlanmış Öğretmen Ansiklopedisi (yalnız üç fasikül, 1949); Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözcüğü (1953); Pestalozzi Çocuklar Köyü (1960); Pestalozzi ve Devrim (çeviri, 1962).

Hıfzırrahman Raşit Öymen (1900 – 1979): Umumi Tedris Usulü (1929 ve 1951); Mektep İmzibatında Reform (1920); İş Terbiyesi (1930); Hayatbilgisinin Resimle Tedrisi (çeviri, 1931); Pedagoji Kıraati (1931); Yeni Mektebe Doğru (1931); Vatandaşlık Terbiyesi (çeviri, 1931); İş Mektebinden Ders Misalleri (çeviri, 1934); Yaşanmış Pedagoji (çeviri, 1936 ve 1954); Tek Öğretmenli ve Beş Sınıflı Köy Okulları (1939); İş Esaslarına Uygun Öğretim Usulleri (1940 ve 1948); Vatandaşlık Terbiyesinin Mânası (çeviri, 1947); İş Öğretiminin Sosyal Şekilleri (çeviri, 1953).

Kemal Kaya (1903 – 1967): Yurt Tetkiki ve Coğrafya (1933); Çocuğa Uygun Tarih Tedrisatı (çeviri, 1934); Yeni Mektepte Eşya, Fen Bilgisi, Atelye (çeviri, 1934); Resim Dersleri (çeviri, 1937); Toplu Tedris Hareketleri (çeviri, 1939); Yabancı Memleketlerde Terbiye ve Tedris Denemeleri (1939); İlkokulda Coğrafya Öğretimi (1942); Sınıf Yazı Tahtasında Öğretim Resimleri (1968); Öğretimde Aktiflik Kavramı (1959).

Hüviyet Bekir Bek (Örs) (1902 -): Hayat Bilgisi: Hayvanlar I (1927); Hayat Bilgisi Hayvanlar II (1931); Beş Murabbi (1930 ve 1931); Yazı Dersleri (1936); Özel Öğretim Metotları (1944 ve 1951); Modern Ana Okulları (1950).⁹

Fuat Gündüzalp (1899 – 1986): Maarif Teşkilâtımızda Buhran (1924), İlk Toplu Tedrisin Temeli Olmak İtibariyle Hayat Bilgisi (Çeviri, 1932), İş Okulu Kavramı (Çeviri, 1947), Öğretmen Kitapları Kılavuzu. 5. Cilt. (1951 – 1961, 1984 Teşkilât ve İdare (ortak eser, 1953), Pestalozzi ve Devrim (Ortak eser, çeviri, 1962)

Muvaffak Uyanık (1905 – 1975): Matematik Anahtarı (4. Ve 5. Sınıflar için) (ortak eser, 1951), İlkokul Tabiat Bilgisi (1953), Teşkilât ve İdare (Ortak eser, 1953), Sat Dağlarında Geverrick Vadisi İçinde Bulunan Kaya Resimleri (1957), Sağırlar Okulunda Ana Dili Öğretimi (Çeviri, 1957), Türkiye'nin Güneydoğusunda Perihistorik Araştırmalar (1968, Belleten, Sayı: 32'den ayrı basım), Yeni Okulun Ders Vasıtalarından Gazete (1937) Tabiatı Koruma ve Ruh Sağlığı (1959).

Bedi Ziya Egemen: Din Psikolojisi (1952), Psikolojinin Saha, Vazife ve Sırları Üzerine Tenkidî Bir Araştırma (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 4'ten ayrı basım,) 1949) Terbiye İlminin Ana Meseleleri ve Terbiye Felsefesi, İki Cilt, 1951, 1957)

Refik Durlu: Öğretme Mektebi Dersanesinden Serbest Çalışmalı İş Birliğine (Çeviri, 1939), Bir anneye Mektuplar (Çeviri, 1942), Öğretimde Yeniye Doğru (1946), Öğretimde Çevre, Aktüalite, Bütünlük (1956).

Prof. Dr. Kemal Aytaç: Avrupa Eğitim Tarihi (1972), Çağdaş Eğitim Akımları (1976), Politeknik Eğitim Reformları (1971), İngiltere, İsveç, Fransa ile Federal Almanya'da Okul Reformları ve Okul Kuruluş Sistemlerinde Demokratlaşma Temayülleri (1970)

Son yıllarda Alman ve Türk eğitimi ile ilgili olarak yeni yayınlar da yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'de Konrad Adenauer Vakfı 1983 yılından beri şu eserleri yayımlamıştır: